

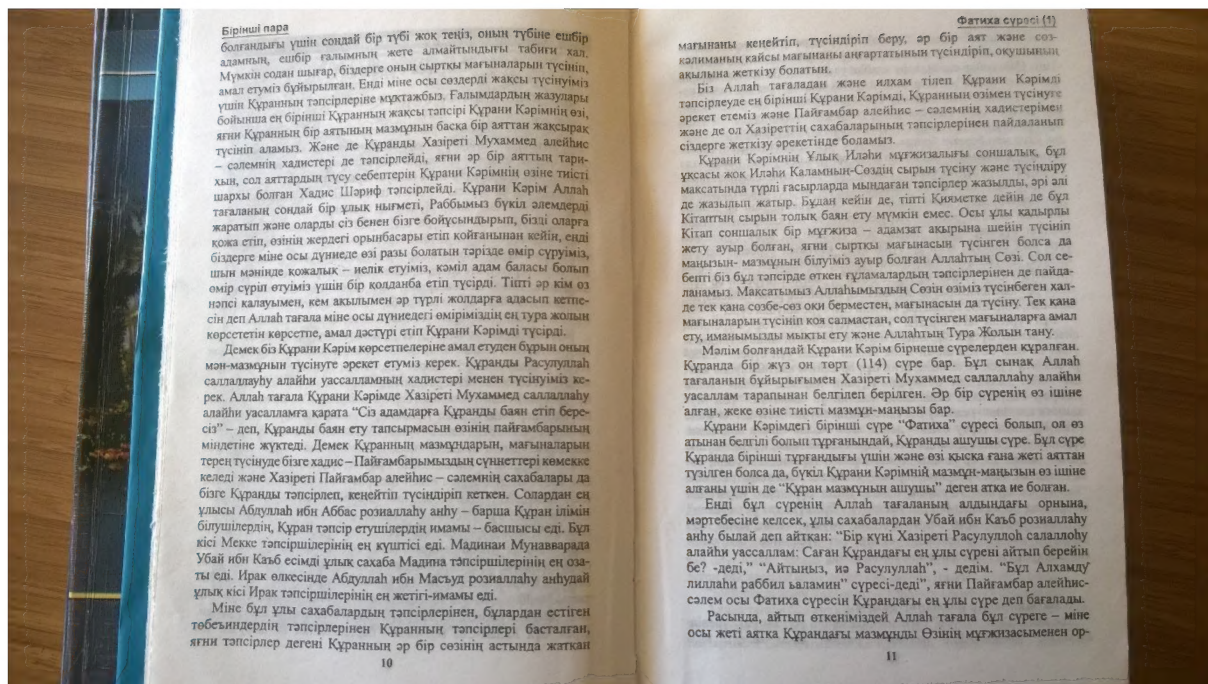
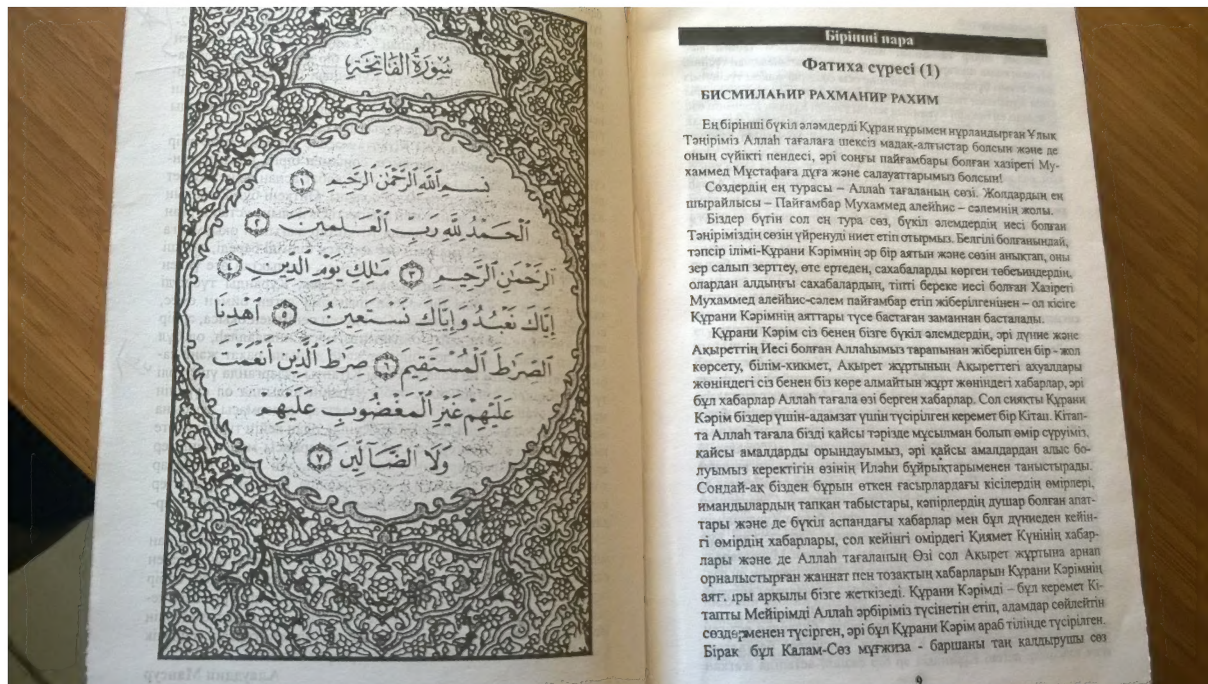
Құрани Кәрім

Қазақша мағына
және түсінігі

Арабшадан аударған және
түсініктердің авторы Алауддин Мансур

Алматы-Бішкек
2006

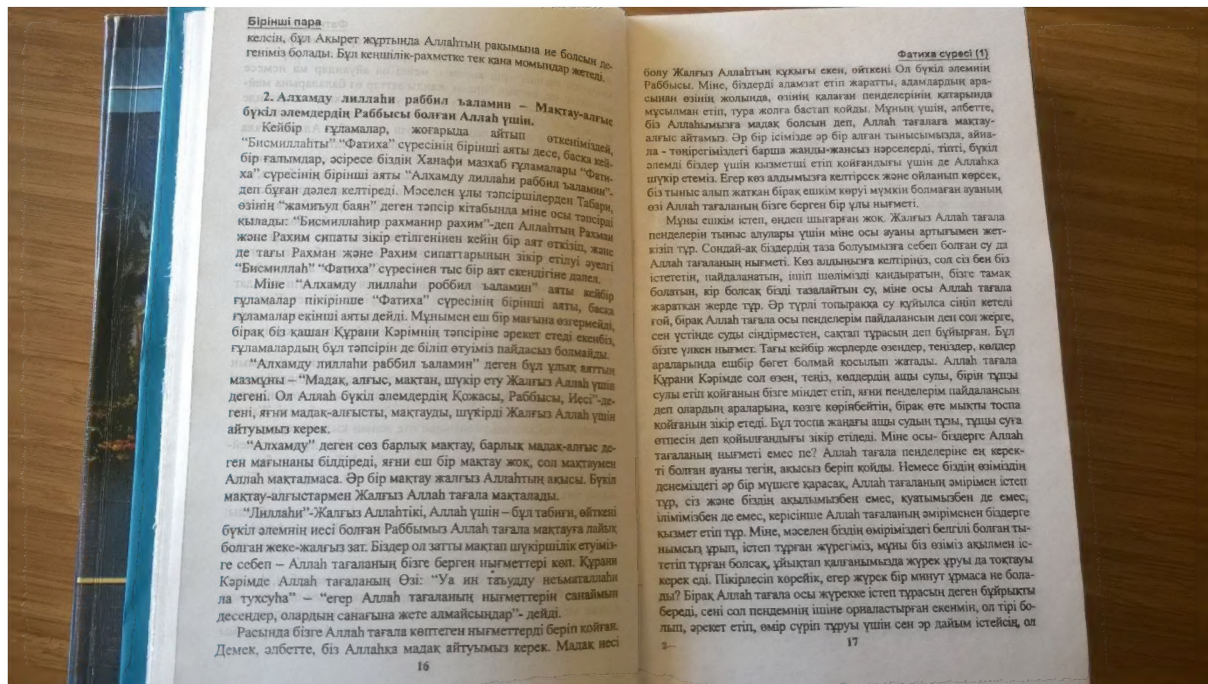

Бірінші пара

жөнін, бұл Ақырет жұртында Аллаһтың рақымына не болсын дегеніміз болады. Бұл кеңішілік-рахметке тек қана мәнделер жетеді.

2. Алхамду лиллаһи раббиль ғаламин – Мақтау-алғыс бүкіл әлемдердің Раббысы болған Аллаһ үшін.

Кейбір ғұламалар, жоғарыда айттып өткеніміздей, "Бисмиллаһтың" "Фатиха" сүресінің бірінші аяты десек, басқа кейбір ғұламалар, әсіресе біздің Ханафи мазаһ ғұламалары "Фатиха" сүресінің бірінші аяты "Алхамду лиллаһи раббиль ғаламин", деп бұған дәлел келтіреді. Мәселен ұлы тәпсіршілерден Табари, өзін "жамғуль баян" деген тәпсір кітабында міне осы тәпсірді қояды: "Бисмиллаһи рахманир рахим" деп Аллаһтың Рахман және Рахим сипаты зikir етілінен кейін бір аят өткізіп, және де тағы Рахман және Рахим сипаттарының зikir етілуі әуелгі "Бисмиллаһ" "Фатиха" сүресінен тыс бір аят екендігіне дәлел.

Міне "Алхамду лиллаһи раббиль ғаламин" аяты кейбір ғұламалар пікірінше "Фатиха" сүресінің бірінші аяты, басқа ғұламалар екінші аяты дейді. Мұнымен еш бір мағына өзгермейді, бірақ біз қашан Құранның Кәрімнің тәпсіріне әрекет етеді екенбіз, ғұламалардың бұл тәпсірін де біліп отырып пайдалануымыз болмайды.

"Алхамду лиллаһи раббиль ғаламин" деген бұл ұлық аяттың маңызы – "Мадақ, алғыс, мақтау, шүкір ету Жалғыз Аллаһ үшін дегені. Ол Аллаһ бүкіл әлемдердің Қожасы, Раббысы, Иесі" дегені, яғни мадақ-алғысты, мақтауды, шүкірді Жалғыз Аллаһ үшін айтуымыз керек.

"Алхамду" деген сөз барлық мақтау, барлық мадақ-алғыс деген мағынаны білдіреді, яғни еш бір мақтау жоқ, сол мақтаумен Аллаһ мақталмаса. Әр бір мақтау жалғыз Аллаһтың ақисы. Бүкіл мақтау-алғыстармен Жалғыз Аллаһ тағала мақталады.

"Лиллаһи" Жалғыз Аллаһтың, Аллаһ үшін – бұл табиғи, өйткені бүкіл әлемнің иесі болған Раббымыз Аллаһ тағала мақтауға лайық болған жеке-жалғыз зат. Біздер ол затты мақтап шүкіршілік етуімізге себеп – Аллаһ тағаланың бізге берген нұғметтері көп. Құранның Кәрімде Аллаһ тағаланың Өзі: "Уа ин таудуду ньматаллаһи ла тухуһна" – "егер Аллаһ тағаланың нұғметтерін санаймын десендер, олардың санағына жете алмайсыңдар" дейді.

Расында бізге Аллаһ тағала көптеген нұғметтерді беріп қойған. Демек, әлбетте, біз Аллаһқа мадақ айтуымыз керек. Мадақ иесі

Фатиха сүресі (1)

болу Жалғыз Аллаһтың құқығы екен, өйткені Ол бүкіл әлемнің Раббысы. Міне, біздерді адамзат етіп жаратты, адамдардың арасынан өзінің жолында, өзінің қалаған пенделерінің қатарында мұсылман етіп, тура жолға бастап қояды. Мұның үшін, әлбетте, алғыс айтмақ. Әр бір ісімде әр бір алған тынысымызда, айналада – төңірегіміздегі барша жанды-жансыз нәрселерді, тіпті, бүкіл әлемді біздер үшін қызметші етіп қойғандығы үшін де Аллаһқа шүкір етеміз. Егер көз алдымызға келтірсек және ойлап көрсек, біз тыныс алып жатқан бірақ ешқым көруі мүмкін болмаған ауаның өзі Аллаһ тағаланың бізге берген бір ұлы нұғметі.

Мұны ешқым істеп, өңдеп шығарған жоқ. Жалғыз Аллаһ тағала пенделерін тыныс алулары үшін міне осы ауаны артығымен жеткізіп тұр. Сондай-ақ біздердің таза болуымызға себеп болған су да Аллаһ тағаланың нұғметі. Көз алдымызға келтіріңіз, сол сіз бен біз істететін, пайдаланатын, ініп шөлімізді қандыратын, бізге тамақ болатын, кір болсақ бізді тазалайтын су, міне осы Аллаһ тағала жаратқан жерде тұр. Әр түрлі топыраққа су құйылса сіңіп жетпей қой, бірақ Аллаһ тағала осы пенделерім пайдалансын деп сол жерге, сен үстінде суды сіңдірместен, сақтал тұрғын деп бұйырған. Бұл бізге үлкен нұғмет. Тағы кейбір жерлерде өзендер, теңіздер, қалың араларында ешбір бөгет болмай қосылып жатады. Аллаһ тағала Құранның Кәрімде сол өзен, теңіз, көлдердің ашы суы, бірін тұзды суы етіп қойғанын бізге міндет етіп, яғни пенделерім пайдалансын деп олардың араларына, көзге көрінбейтін, бірақ өте мықты тоста қойғанын зikir етеді. Бұл тоста жанды ашы судың тұрмы, тұрғы суға өтпесін деп қойылғандығы зikir етіледі. Міне осы – біздерге Аллаһ тағаланың нұғметі емес пе? Аллаһ тағала пенделеріне ең керекті болған ауаны тегін, ақысыз беріп қояды. Немесе біздің өзіміздің денеміздігі әр бір мүшеге қарасақ, Аллаһ тағаланың әмірімен істеп тұр, сіз және біздің ақылмызбен емес, құлымызбен де емес, ілімімізбен де емес, керісінше Аллаһ тағаланың әмірімен біздерге қызмет етіп тұр. Міне, мәселен біздің өміріміздегі белгілі болғандығымыз уып, істеп тұрған жүрегіміз, мұры біз өзіміз ақылмен істетіп тұрған болсақ, ұйықтап қалғанымызда жүрек қруы да тоқтауы керек еді. Пікірлесіп көрейік, егер жүрек бір минут ұрмаса не болады? Бірақ Аллаһ тағала осы жүрекке істеп тұрарын деген бұйрықты берді, сені сол пенденің ішіне орналастырған екенін, ол тірі болып, әрекет етіп, өмір сүріп тұруы үшін сен әр дайым істейсің, ол

Бірінші пара

білсе де білмесе де, ол өмір болса да, ол ұйықтап жатса да, оның есі барында да, түсініде де, әр бір халде істейтін деген бұйрықты берді, енді оны ешқым тоқтата алмаймын, тек қана Жалғыз Аллаһ тағаланың Өзі қалаған уақытында тоқтатады. Міне, біз айтып отырғандығы әлемге қарасақ та, өзіміздің денемізге қарасақ та Аллаһтың еңі жетпес нұғметтері керемет. Демек, әлбетте "Ал-хамду лиллаһи раббиль ғаламин" дейсіз, яғни Аллаһқа мадақ болсын дейміз.

Раббиль ғаламин – барша әлемдердің Раббысы.

Раб-деген сөз кожа, ие, төңір деген мағынаны білдіреді, ғаламин-әлемдер дегені, яғни бүкіл әлемдердің қожасы, төңірі болған Аллаһқа мадақ болсын. Әлемдердің Раббысы деген сөйлем басқа бір сүреде "Раббиссамауәти уәл арзи уә ма байнаһума" яғни "Көктер, жер және олардың арасындағы барша нәрселердің Раббысы – төңірі" деп тәпсір етіледі. Демек, көктер, жер және олардың арасындағы нәрселердің барлығы әлем есептеледі екен.

Міне, он сегіз мың әлем депенді, яғни сіз бен біз бір адамзат әлеміміз. Айналымда басқа әлемдер де бар. Мәселен: құстар әлемі, жануарлар әлемі, өсімдік әлемі, жансыз нәрселер әлемі, тау – тастар.

Біз көре алатын әлемдер санаулы, бірақ біз білмейтін әлемдер де бар, сол себептен барымын ғұламалар Аллаһ тағала он сегіз мың әлем иесі деген сөзді қолданады. Біз міне осы әлемдердің барлығының иесі болған Жалғыз Аллаһқа мадақ айтмақ, яғни адамзатқа мадаққа не болу мүмкіншілігі жоқ. Өйткені адамға қайсы бір абайдай үлкен мақсат яки басқа бір жөзбе тарту етілсін, сол абайдағы үшін мақталып десек оның басқа 100 кемшілігі бізші ұқпай қояды. Демек жаратқан төңір – әлемдердің иесі ғана мақтауға лайық зат. Әлемдер деген сөз, Араб тілінде аламет деген сөзден келіп шыққан екен. Аламет деген сөз қазақ тіліне аударылғанда, бұл белгі дегені, яғни, он сегіз мың әлемнен әр бір әлем Аллаһтың бар және бір екендігіне аламет – белгі екен. Расында ең кішкене тозаңға қарасақ та, яки өте үлкен бір планетаға назар салсақ та, өзінің жаратушысы, қамқоршысы, басқарып тұрушысы бар екендігін көрсетіп тұрады. Яғни, қазір сіз бенен біз өмір сүріп жатқан осындай ілім даямалы, пән өркендеген, әр түрлі жамбыотерлер, үй жабдықтары және құралдар бүкіл әлемге толып кеткен бір дәуірде де міне осы өркендеген дамуымен бірге бір шыбынның қанатын да жаратушының мүмкіншілігі болмай жатыр. Расында біз адамдар үшін мағынаны мүмкіншілігі жоқ, бұл тек қана Аллаһ тағаланың қолынан келетін іс.

Фатиха сүресі (1)

Демек бір шыбынның қанатын бүкіл адамзат жынысы жарата алмаса, сол шыбынның қанаты да Аллаһтың Жаратушылығы барлығын көрсетіп тұратын бір аян – белгі екен.

3. Арраһманир – Рахим – Мейірімді – Рақымды.

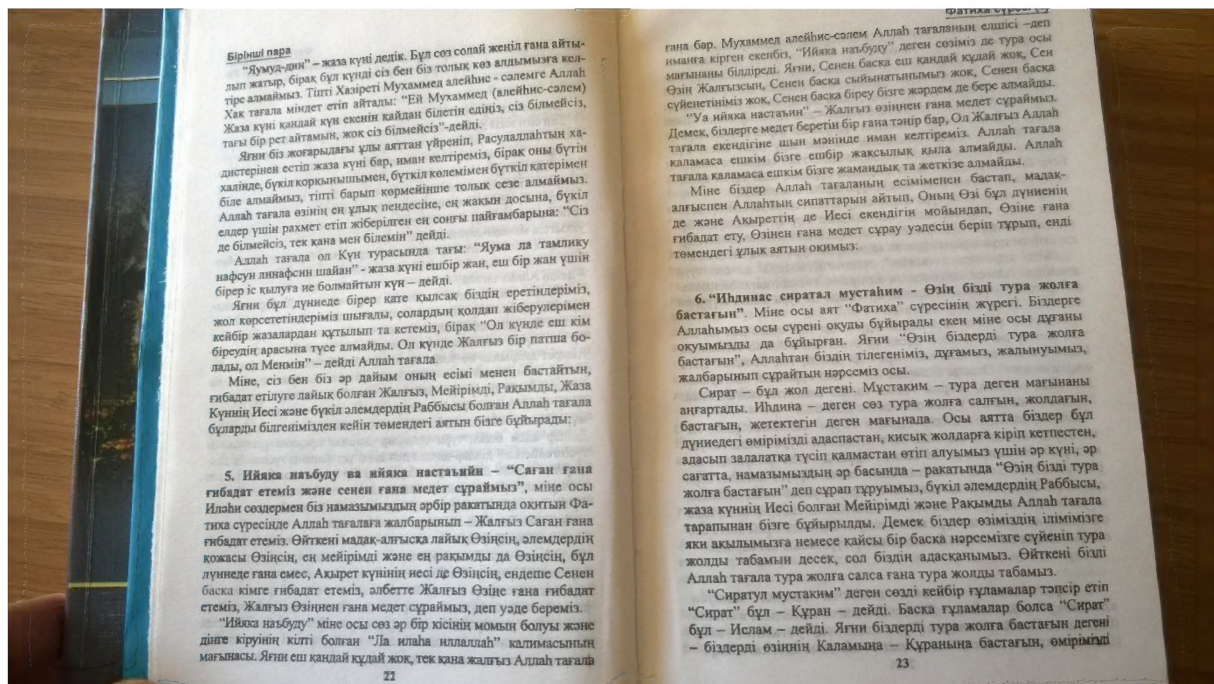
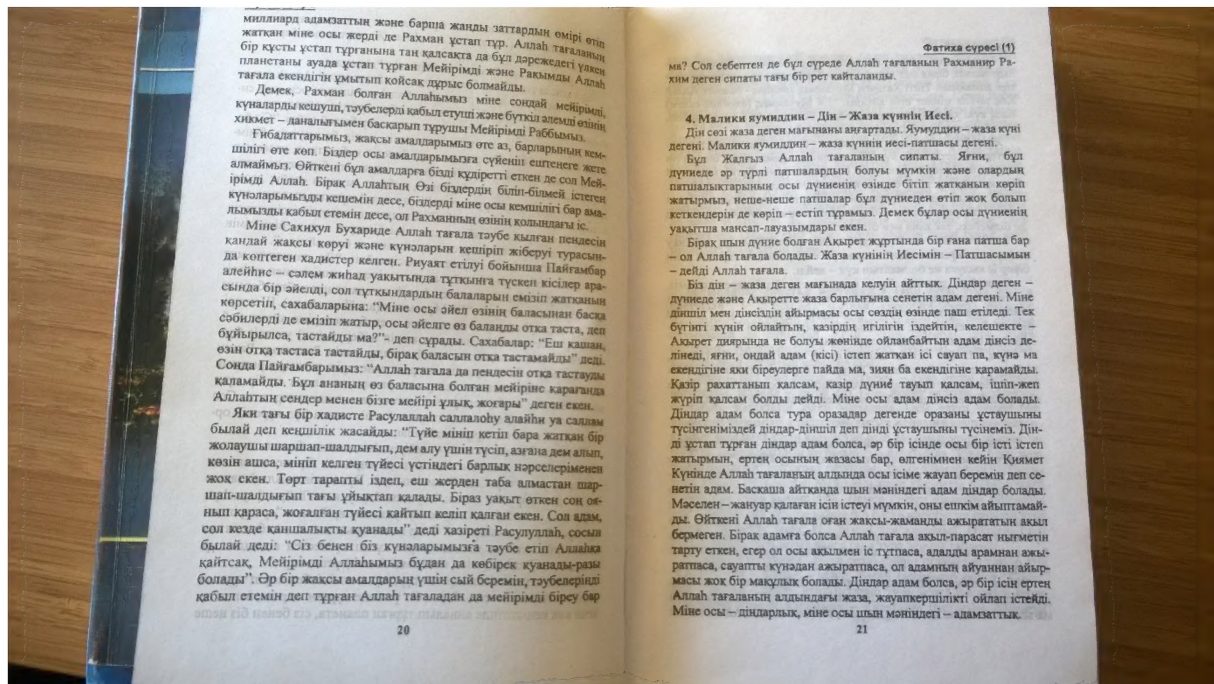
Бұл ұлы аяттың мағынасы жоғары да айтты етілді. Аллаһ тағала осындай мейірібан және рақымды. Аллаһ тағаланың осы ұлы сипаттары "Бисмиллаһты" да келіп, тағы бұл орында жайталаныуының сыры – себебі тұрарында тәпсірші ғұламалар былай дейді: "Сіз бенен біз, адамдар – өзіміздің аспандығы, қона болуымыз, білім-сыйлымы себебінен өміріміздің көп бөлігін ғибадатқа, итағатқа өткізіп, дұрыс емес істерге жұмсап, жасымыз бір жерге жетіп барғанда таубе етіп, жалбарынып, ғибадат жолына өтейік десек, шайтан ділімізге азғыру салып: "Сен сондай құлалар қылдың, енді сені құдай ешқашан кешірмейді" деп алдағанында үмітсіздікке түсіп қалмауымыз үшін Аллаһ тағала тағы біздерге мен мейірімдімін және рақымдымын деп сүренің ортасында да баса айтады".

Бұл аятты басқа бір аят тәпсірлейді: "Ла тақияту миф рахматиллаһ", яғни "Аллаһтың рахметінен – кешірімінен үмітсіз болмаңдар" дейді. Бұл аятпен Аллаһ тағала өзінің пайғамбарына қарата сөйлеп, айтады: "Ей Мұхаммед (әлейһис сәлем). Шектерінен шықпай, ғибадатқа келіп белмеген бейделеріме айтпай қой, менің рахметімен (күнәларым кешіп жіберуімен) үмітсіз болмасын". Міне осы аятты Аллаһ тағала өзінің Рахмани Рахим екендігін баса белгілеуімен сүдердің денелерін, тағдырларының барлығы менің қолымда, егер мен рахметіме аламын ешбір құна маған ештеңе емес, кешіремін" деген мағынаны аңғартады. Сол үшін Рахмани Рахим сипаттарын Аллаһ тағала бұл сүренің ортасында бізге тағы бір рет қайталап өтеді.

Расында Рахман сипаты – мейірімділік сипаты барлық нәрседі көрінеді. Жерде ғана емес аспанда да көрінеді. Өріне аспандығы құстарды ұстап тұрған да Рахманның өзі. Бұл жөнінде Аллаһ тағала былай деп мархабат етеді: "Ауадам йароу илал-Тоирй дилуоһум софатин уә яқбона ма нумсқуһуна илар Рахман" – үстеріндегі құстарға бір қарамайды ма? Олар қанаттарын жазып сап болып яки қанаттарын жайған халінде жерге құлап түсістен аспанда тұр. Оларды тек Рахман (яғни, мейірімді Аллаһ) ұстап тұр.

Көктегі құсты Аллаһ ұстап тұр, мұны көзімізбен көріп тұрмыз, оған ақылмыз жетпейді. Бірақ біз үстінде тұрған жер де, аспан да, яғни көк кеңістігінде айналып тұрған планета, сіз бенен біз неше

Бірінші пара
Сенін Құранның талабына, сен бұйырған істерді орындап өтуге

Эпигнат марга
Сенит Каруанга талыбына, сен буйлаган истерити орындан отуте
жоллаган, дегенити болса,
Баска курамына истерити, дикис еме жолларды дит тутун, ала
болот, дикис аламын, Исламына, шын динин, согыч замил динине
сура отп кеткенин, Исламына – деп те тапир етсе.
Жеткисиз, бастагыч, дегенити болса – деп те тапир етсе.
Билер адамдар Аллах тагаланын сарууларымын болса иже Бул
еже. Билер Аллах Тагаланын жолына кыру ошол еме. Бул
ошол еме. Аллах тагаланын жолдузду-индикатти кошоюн болса.
Жалпы Аллах тагаланын жолдузду-индикатти кошоюн болса.
Егер би катып турашын шын кошоюн саракса, шын соган эркек
Егер би катып турашын бииз Ошуну тура жолына бастайды.
Баска Аллах тагалы бииз Ошуну тура жолына бастайды.
Мие ошол индикат тура жолу салу. Яни Аллах тагалы бутуний
етсе Аллах тагалы жүргөн, баска жалы катал жүргөн адамдарды бу
жолго жазылурун буртп коймагы, керисине ош калган адамдар
бу Ошуну тура жолу саргаж адамдары тура жолго бастайды.
“Билу тура жолу салгыч” дегенити, билерди ле со со тура
жолдузды галген адамдарды катарына кошок дегенити бола-
ды. Ойткени мусулмандардын арасында да тура жолу жүргудн
алыс болгон кистери де жок еме.

Мисал Аманжол турмушунан.

Стен осы индикат-тура жолга салу. Яғни Алпан тағайын өтүндөн баска жолга жүрген, баска жайга калп жүрген адамдарды бул жолга мажбүрлеп, бул жолга койды, керісінше өзі калган адамдарды Өзінен тура жолды сұраган адамдарды тура жолга бастайды.

"Бизі тура жолга салтын" дегеніміз, біздерлі ле сол тура жолымыз ілгенен адамдардын катарына коскын дегеніміз болады. Өйткені мұсылманлардын арасында да тура жолга жүруден аялы болган кісілер де жок емес.

Адамдар жазған нәрселерді Құранның көрі абзал деп ойлайтын кісілер де жоқ емес. Басқа әр түрлі кітап Аллах тағаланың Кітабына қандай, қалайша прара-пран келеді, тең болады? Неге олар аласады? Осыны білмейді ме? – деп сұрайтын шығарсыз? Білмейді, өйткені, оларды Аллах тағала Һидаятқа салған емес. Мұны Аллах тағала түр-жолға салса білеміз.

Біз карайымыз адамдар Күрәни Карім қашпалық улык Кітап сөкідиги сөзбен жеткізіп берер аймайық. Тура жолда болуымыз үшін Исламның негізі болған Құранды ғана ұстауымыз керек сөкідиги Жалғыз Аллаһтың басқа шәрті біреуте жеткізіп берер аймайық. Егер Аллаһ тағала өзінің тарту етуімен оның сезіміне, жүрегіне, діліне тура жолға болған махаббатты сіндірер екен, міне сол Аллаһтың ындаты-тура жолға салар. Төмендегі ұлы аятта әне сол Аллаһтың сөйсіміне не болған қисілеті турасында сөз барды.

7. Сираталлазина аңямта алайһим ғайрил магзуби алайһим уа лаззолийин – (Біздерді) сондай кісілердің жолына (бастағын), Сенің өзің оларға (Тура жолды) тарту еткенсің – олар (Сен тараптан) ғазабыңа жолықпағандар және адаспағандар.

24

Фатиха сүресі (1)

Яғни, «ей Раббым, біздерді Сенің ашу-ыма душар болмаған, адаспаған, тура жолдан таймаған пенделеріңе тарту еткен жолыңа жекегіңе!», Қош, Аллаһ тағаланың тартуына кімдер не болған? Бұл турасында басқа бір сұраққа хабардың берілуінше, олар Бұл турасында, сындықтар - шықпай, ықылас нелері, Аллаһтың жолында құрбан болған шаһиттер және Аллаһтың бұйрықтарын орындай салдылық пенделер.

Ондай болса Аллаһ тағаланың газасына, ашу-ызасына жолыққан кімдер еді? Топсірісі ғұламалар Хазіреті Ғасулуллаһ алейһис-сәлемнің сахабаларынан рияуат етіп айтады, Аллаһтың газасына жолыққандар – яһудилер, яғни еврейлер еді. Адақандар кімдер еді? Ғасулуллаһ саллаһулаһ алайһи уа саллам айтады: «Ғасунилер, яғни Христиандар – олар адақсандар».

Айюлдер нег Аллах тагаланың газазына душар
Муким себей, олар Аллах Тагаланы таньган киcлер ед. Алладтын
Пайгамбары – Муса алейнис-салемге иман кeлтiрген ед. Ол кici-
де тусирген Тусат-Библия китабында оларга Алладтын соңгы
пайгамбары Мухаммед алейнис-салемдин келуи тусрасында
хабар да тусирген ед. Пайгамбар Мухаммед алейнис-салем
дуниге келулерин илгері, айюлдер: “Жакында бир пайгамбар
дуниге, биз оған жәрдемши боламыз” – деп айтатын ед.

Бірақ Аллаһ тағала пайғамбар әлейһис-сәләмді яһудилерден емес араб ұлтынан шығарған кезінде, олар бірден тондарын теріс киіп көпір болды.

Аллаһ тағала Құрани Кәрімде айтады: “Ал қашан оларға (жұдилерге) өздері білген нәрсе келген соң олар (өздері білген)нәрсені мойындамай, кәпір болды. Сондықтан бұл кәпірлерге Аллаһтың лағынеті болсын”.

Тағы басқа бір аяты карима да келеді:
Фа баув би ғазабин ыала ғазаб – яғни “олар ашу-ғазаб үстіне ғазаппен қайтты”.

Яғни бүткілдей ғазаптын астында қалды — деп яһудилерді Аллаһ тағала лағынеттейді. Не үшін? Олар білгендеріне амал етпегендіктері үшін. Өздері таныған акырзаман пайғамбарына иман келтірмегендіктері үшін.

Бірі насранилар – христиандар не себептен адаскандар деп сипатталды-деп сұралса, оларға да Аллаһ тағала пайғамбар жіберді. Хазіреті Иса алейһис-сәлем оларға пайғамбар болып келді. Ол пайғамбарға Аллаһ Інжіл-Евангелия атты кітапты түсірді. Бірақ бұл

1

Бірінші пара

Биринчи тарап
назаринда Аллах тагалымын пайгамбары Мухаммад Исламга кудай леп-
тасын берген. Ол пайгамбардын атысы болгон, сол ушун Аллах тагалга ыара-
чандык. Аясуз болуп калганга дейин. Яңы Аллах тагалга ыбарат
бол бир соопон адамдардын атысы болгон. Аллахтын аялы Мериам, Ибра-
хим, Исхак, Исмаил, Иса, Муса, Хидр, Адам, Нух, Нави, Идрис, Ахмет
жаралган адамдар. Булар алардын атысы болган. Булардын атысы болгон
жаралган адамдар. Булардын атысы болгон. Булардын атысы болгон. Булардын атысы болгон.

[illegible]

26

Фатиха сүресі (1)

құтқарушы ғишты және де Ислам сиякты мүлде ұлы нығметке жол көрсету бар. Осы шындыкты жақсы білуші және оған әрдайым

Билдеше, ким шындагысы менен туура болсо, аны
инесүүгө болса, өң сол адам тура жолга лайык болалды. Күдіксиз
откен пайгамбарлардан кейін расуулдул саллаабуу алейхи
о салламнын сахабалары осы кызметке ең лайык кісілер еді,
жоғарыдагы аят өң сол кісілердің абалдыктарын және ұлык
жогарыдагы көрсетеді (Аллаһ тагалә олардан разы болсын).

Жеберлеріне де көрсетеді (Аллаһ тагалә олардан разы болсын).

Оқушы үшін "Фатиха" сүресін оқығаннан кейін "Амин" деуі шырылай, жақсы іс болып, оның мағынасы: "Аллаһым қабыл шырылай, бүт сөз ғұламалардың бәрінің келісуімен "Фатиха" ет" дегені. Бір аят жеті сөз. Сол үшін де олардың бәршарлары "Амин"ді сүресінің бір аяты жеті сөз. Сол үшін де олардың бәршарлары "Амин"ді Мұсафа-Құран кітаптарына жазылмауына шешім қабылдаған.

Құрметті оқушы! Қазір ғана сіз оқып бітірген «Фатиха» сүресінің тапсірі біз Аллаһ тағаланың тура жолға салуынан және медетінен үміт етіп бастаған Құрани Керімнің көп паралы тапсірінен болған алғашқы үлгі-қарлығаш. Ишиа Аллаһ, келешекте басылатын параларда сіздердің – қадірменді оқушылар, осы әуелгі тапсірі жөніндегі шікірлеріңіз біз үшін өте бағалы. Қалыс дұғаларыңызды үміт етемін.

22